INNOVATION: THE JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND RESEARCHES
ISSN: 2181-3868 | SJIF-2023: 3.812 | ISI: 0.539 | VOLUME 3, ISSUE 3, 2025
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

한자 (XITOY YOZUVI)NING KOREYS TILIGA KIRIB KELISH SABABLARI VA TILDAGI O‘RNI

Azizova Sitora Baxtiyorovna
Samarqand davlat chet tillar instituti assistent o ‘qituvchisi

https://doi.org/10.5281/zenodo.15680093

Annotatsiya. Koreys tilidagi o‘zlashgan so‘zlarning aksariyati xitoy tili lug‘atdan olingan. Ilgari ular faqat ierogliflarda yozilgan bo ‘lsa, hozirgi kunda deyarli barcha sozlar x‘itoy tilidan olingan, koreys alifbosidan foydalangan holda yozilgan. Ularni ko‘pincha 한자어(xitoycha so‘zlar) deb atashgan. Ushbu maxsus atama joriy etilishining sababi Xitoy tilidan olingan so‘zlar ulushi juda katta hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: 고유어, 한자어, 한자,원시, 향찰,이두, protokoreys tili, o‘zlashgan so‘zlar, iyeriglif

Аннотация. Большинство заимствованных слов в корейском языке взяты из китайской лексики. Раньше они писались только иероглифами, а сейчас почти все слова пишутся с помощью корейского алфавита, взятого из китайского языка. Их часто называют 한자어 (китайские слова). Причиной введения этого специального термина является то, что процент слов, заимствованных из китайского языка, очень велик.

Ключевые слова: 고유어, 한자어, 한자,원시, 향찰,이두, протокорейский язык, взаимствованные слова, иероглиф

Annotation. Most loanwords in Korean are taken from Chinese vocabulary. Previously, they were written only in characters, but now almost all words are written using the Korean alphabet, taken from the Chinese language. They are often called 한자어 (Chinese words). The reason for introducing this special term is that the percentage of words borrowed from the Chinese language is very high.

Key words: 고유어, 한자어, 한자,원시, 향찰,이두, Proto-Korean language, loanwords, hieroglyph

Tarixdan ma‘lumki, Koreyaning o‘ziga xos xususiyati shundaki, bu mamlakatda koreys tili 1895-yildan rasmiy tan olinib qo‘llangan. Shu vaqtgacha, ikki ming yil davomida Koreyaning rasmiy tili, bu mamlakatdagi barcha ilm-fan, madaniyat, qonunchilik va ish yuritish tili eng qadimgi xitoy tili bo ‘lib, Koreyada 한문Xanmun deb atalgan. Koreyada Xanmun tili nafaqat Koreyada, balki Yaponiyada, Vetnamda va hatto Xitoyning o‘zida ham rasmiy til sifatida shakllangan. 15-asrda biron bir joyda, so‘zlashuv tilida ish qog‘ozini tuzishni hech kim xayoliga ham keltirmagan. O‘sha vaqtga kelib, eng qadimgi xitoy tili zamonaviy xitoy tilidan farq qilar edi. Bu mamlakatlarning barchasida qadimgi xitoy tili ma’lum bir vaqtgacha hukmron bo‘lib kelgan: Yaponiyada 1860-yillargacha, Vyetnamda 1870-yillargacha, Koreyada 1890-yillargacha va Xitoyda 1910-yilgacha. Koreya yarim oroli hududida xitoycha belgilarni olish davri 고조선- Qadimgi Choson davri deb hisoblanadi. Shundan so ‘ng, 400 yildan ortiq vaqt davomida bu jarayon davom etdi va xitoycha belgilar butun hududga tarqala boshladi.

Dunyo bo‘ylab tillar o ‘zinig xususiyati va etimologiyasiga ko‘ra bir nechta til oilalariga bo‘linadi. Ular orasida koreys tili oltoy tillari oilasiga mansub hisoblanadigan fikr kuchli. Oltoy

tillari oilasi asosan mo‘g‘ul tillari guruhi, manchuriya tillari guruhi, turkiy tillar guruhi va koreys tillari guruhidan iborat deb hisoblanadi. Oltoy tillari oilasini tashkil etuvchi to ‘rtta til oilasi orasidan birinchi bo ‘lib koreys tili ajralib chiqdi. Keyinchalik원시 한국어- **proto-koreys tili** (ilk koreys) ikki til guruhiga, 원시부여어 - **proto-puyo** tili va 원시 한어 - **proto-xitoy** tiliga ajratilgan. Proto-puyo 고구려(Koguryo) davlat tili sifatida ishlatilgan bo ‘lib, proto-xitoy tili esa 백제 (Bekje) va 신라 (Shilla) davlat tili hisoblangan. Keyinchalik신라 (Shilla) davlati uchta qirollikni birlashtirdi va. Shilla tili koreys tilining asosiga aylandi. U hozirgi koreys tilida davom etgan deb taxmin qilinadi.[1]

O ‘sha paytda, Uch Qirollik davrida, rasmiy hujjatlar uchun xitoy belgilaridan foydalanish keng tarqalgan. Xitoy yozuv tizimi koreys tilida belgilar yoki fonetik belgilar bilan nutqni ifodalash uchun mos emasligi sababli, 이두 - Idu, 향찰- Hyanchal, 구결 - Kugyol yozuv uslublari yaratilgan. O ‘sha davrlarda Xitoyning Koreya madaniyati va siyosatiga ayniqsa kuchli ta ‘siri bor edi. Bundan tashqari, jamiyatning hukmron tabaqalari xitoy tilini yaxshi bilishgan. Bularning barchasi xitoy tilining rasmiy til sifatida o ‘rnatilishiga sabab bo ‘ldi. O ‘sha davrda faqat xitoy tilida nashr etilgan kitoblar "haqiqiy kitoblar" deb hisoblangan va shuning uchun ko ‘pincha yozuv faqat xitoychani anglatadi. O‘sha paytlarda koreys tilidagi nutqni belgilar yoki fonetik belgilar bilan ifodalash tizimi sifatida ko‘rib chiqilgan이두 - Idu, 향찰- Hyanchal va 구결 - Kugyol xitoy belgilari asosida yaratilgan bo‘lib, buning natijasida xitoycha belgilar qadimgi kitoblar va yozuvlarning deyarli 99 foizini egallaydi. O ‘sha paytda Xitoyning Koreya madaniyati va siyosatiga ayniqsa kuchli ta ‘siri bor edi. Bundan tashqari, jamiyatning hukmron tabaqalari xitoy tilini yaxshi bilishgan. Bularning barchasi xitoy tilining rasmiy til sifatida o ‘rnatilishiga sabab bo ‘ldi. O ‘sha paytda faqat xitoy tilida nashr etilgan kitoblar "haqiqiy kitoblar" deb hisoblangan va shuning uchun ko ‘pincha yozuv faqat xitoychani anglatadi.

이두 (Idu) - bu xitoycha belgilarning tovushlari va ma ‘nolarini o ‘zlashtirib koreys tilini yozib olish usuli. Xitoy belgilarining tovushlari yoki yozuvlarini olishda xitoy belgilarining asl ma ‘nosini saqlab qolish usuli va fonetik alifbo bo ‘lgan koreys tilini yozib olish uchun xitoy belgilarining asl ma ‘nosidan voz kechish va faqat tovushlar va yozuvlarning talaffuzini olish usuli mavjud edi. Aytishlaricha, Seol Chong uni yaratgan, lekin uni shaxs tomonidan yaratilgan deyishdan ko ‘ra, Seol Chong shu paytgacha ishlab chiqilgan notalash usulini uyushtirgan va koreys tilidagi bitiklarga izoh berib, yozib qo ‘ygan deyish maqsadga muvofiqdir. Hunminjeongeum yaratilgandan so ‘ng, u mavjudlik qiymatini yo ‘qotdi, lekin u ba ‘zi quyi tabaqalar tomonidan qo ‘llaniladigan Iseoljiche deb nomlangan yozuv uslubida qoldi va u aralash koreys va xitoycha belgilar yozish uslubi bilan almashtirilgunga qadar foydalanishda davom etdi. Bu ikki naslning eng qadimgi nomi제왕운기da 이서(吏書) hisoblanadi . Bu nom quyi tabaqa ijtimoiy jihatdan shakllanganda paydo bo ‘lgan bo ‘lar edi, shuning uchun u birlashgan silla davrida ham, undan oldin ham mavjud bo ‘lmagan bo ‘lar edi. Shunday qilib, 신라Shilla davrining barcha yozuvlari 향hyangchal deb ataladi va Idu faqat Goryeo davridan keyin tashkil etilgan, degan qarash ham mavjud. Biroq ma’lumotlarga asoslanib, 이두 Idu yozuv uslubi Uch podshohlik davrida rivojlana boshlagan, Birlashgan Silla davrida asos solingan va 19-asr oxirigacha o‘tgan, Xyanchal esa Birlashgan Silla davrida ishlab chiqilgan va ishlatilgan, shuning uchun Xyanchal va Iduni davr bo‘yicha ajratish to‘g‘ri emas. 이두문 Idumun - bu xitoy tili grammatikasi va koreys grammatikasini aralashtirgan yozuv uslubi va ba ‘zida xitoy grammatikasi kuchliroq ko ‘rinadi va ba ‘zida koreys grammatikasi

[1]김무림 .국어의 역사.-한국문화사 2004년.p.102

kuchliroq ko ‘rinadi, shuning uchun daraja doimiy emas. Idu uslubining bunday xususiyatga egaligi, u dastlab yozma uslubda rivojlangan. Shuning uchun 이두 - Idu, 향찰- Hyanchal va 구결 – Kugyol qadimgi yozuvlarning uchalasi ham koreys tilini davrlarga bo ‘lib o ‘rganishda 고대 국어 - Qadimgi koreys tili davriga kiritilib o ‘rganilgan. Qadimgi koreys tili Koreys millatining Koreya yarim orolida yashay boshlagan paytdan boshlab Birlashgan Shilla davrigacha qo ‘llanilgan koreys tilini anglatadi. Shilla uchta qirollikni birlashtirgandan keyin koreys tili shilla tili atrofida birlashgan deb taxmin qilinadi, ammo ma ‘lumotlar yo ‘qligi sababli o ‘sha paytdagi koreys tilining o ‘ziga xos holatini aniqlash qiyin. Bu vaqtda koreys tilini yozish uchun noyob belgilar yo ‘q edi, shuning uchun koreys xalqi 한자xitoycha belgilarni olib, ularni turli yo ‘llar bilan yozgan. Bu usulni ular **차자**(借字 - 자기 나라의 말을 적는 데 남의 나라 글자를 빌려 씀)[2] ya ‘ni o ‘z tilini yozish uchun boshqa davlatning yozuv belgisi yoki harflaridan foydalanish usulini tanlashdan kelib chiqqan. Shu sababli koreys tilining ko ‘p miqdordagi so ‘zlarini xitoy tilidagi so ‘lar, yoki xitoy iyeriglifik belgilarilaridan tashkil etilgan deb aytish xato hisoblanmaydi. Bunday 한자 Xitoy belgilaridan tashkil topgan so ‘zlar koreys tilini lug ‘at tarkibini boyitishiga katta ta ‘sir ko ‘rsatgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro ‘yxati

1. Ким В.Н. Лексикология корейского языка. Ташкент 2009.
2. Когай Ю.П. Корейская иероглифика. Астана: [Б.и.], 2014.
3. Shuxratovna, B. S. (2024). O ‘ZBEK VA KOREYS MAQOLLARIDA GENDERLIK MASALASI. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 2(2), 83-86.
4. Kamarova, M. (2022). 우즈벡어와 한국어 파생법 관련 논문 사례 연구 Case studies of uzbek and korean derivation papers. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(Special Issue 24), 258-263.
5. Azizova, S. (2024). KOREYS TILIDA KESIMNING TURLARI VA UNING GAPDA ISHLATILISHI XUSUSIDA. TAMADDUN NURI JURNALI, 5(56), 467-470.
6. Melikova, U. (2024). KOREYS TILIDA BOG ‘LOVCHILARNING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATI. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 3(9), 86-87.
7. Vakhabova, M. (2023, December). 한국어와 러시아어의 과거 시제에 있어서의 상대조 분석. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 70-73).
8. Tolibov, M., & Mirzaev, S. (2024, May). THE IMPORTANCE OF TASK-BASED TEACHING IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 701-705).
9. Bazarova, S. S. (2022). Saida Zunnunova asarlarida feministik qarashlarning aks ettirilishi. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(Special Issue 24), 155-164.
10. Алимова, Д. (2021). ГРАММАТИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ ВЫРАЖЕНИЯ ВЕЖЛИВОСТИ. Academic research in educational sciences, 2(12), 1359-1366.
11. Turakulova, S. F. Differences and Similarities of Derivative Adverbs in Uzbek and Korean Languages.
12. Bayonkhanova, I. (2024, October). Maqollarning badiiy nuqtayi nazardan o‘rganilishi. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 799-802).

[2]김문옥.김준식. 최신 한국어 러시아어 사전. -문예림2008년, p.1545